

Küresel Değişim Sürecinde Sınır Kentlerimizin Yeri Ve Önemi

Metin KIRIMHAN¹

ÖZET

Bu çalışmada Türkiye'nin kara sınırları ve kara sınır kentlerimize ait kentsel özelliklerin taşıdığı önem ortaya koyulmuştur. Konu ile ilgili yazılı ve görsel bilgi kaynaklarından yararlanılmış, istatistikî veriler değerlendirilmiş ve bu kapsamda açıklamaları yapılmıştır.

Uygarlık tarihi boyunca toplumların sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik yönlü istekleri ve etkinlikleri değişmiştir. İnsanoğlu, doğal çevrenin egemen olduğu Kaba Taş Çağı'nı aşmış ve doğal çevrenin denetlendiği Bilgi Çağı'na ulaşmıştır.

İçinde bulunduğumuz döneme küreselleşme süreci adı verilmektedir. Küreselleşme süreci siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkenlerin bir araya gelmesi ile ortaya çıkan uluslararası etkinlikler bütünü olarak tanımlanmaktadır.

Türkiye, sahip olduğu coğrafi konum özellikleri ile dünya üzerindeki önemini sürdürmektedir. Ilıman iklim kuşağındadır. Sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel ve askeri yapıya sahip olan farklı ülkelerle komşu durumundadır. Türkiye, üç tarafı denizlerle çevrili olan bir yarımada ülkesidir. Kara sınırları toplam uzunluğu 2.753 km. ve deniz kıyı sınırları toplam uzunluğu ise 8.333 km. dir.

Anahtar Sözcükler: Küreselleşme Süreci, Jeopolitik, Coğrafi Konum, Matematiksel ve Özel Konum, Kara Sınırları, Deniz Kıyı Sınırları.

Place and Importance of Border Cities of Turkey in the Process of Global Changes

ABSTRACT

In this study, the main purpose is to investigate importance and place of urban characteristics regarding to border cities of Turkey which are located only at land borders. For the purpose of the study, explanations on the importance and place of the cities were done by utilizing written and visual resources and examining statistical data about the cities.

During all the time in the history of civilization, societies' activities and desires with related to politics, culture and economy have been changed by different factors. Human being went

---

¹Yrd. Doç. Dr. İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi, mkirimhan@inonu.edu.tr

beyond lithic ages in which natural environment was the prevailing factor, then human being reached “Information Age” in which natural environment was controlled.

Our current age is called as “globalization age” that is defined as international activities arising from combination of political, social, cultural and economical factors.

Turkey’s importance caused by its geographic location in the world has been progressing. Turkey is a peninsula surrounded by seas (Mediterranean, Aegean and Black Sea). The country is at the temperate zone and its location has borders with different countries having different social, political, economical, cultural and martial structures. Measure of land border distance of Turkey is 2.753 km. while measure of the sea border distance is 8.333 km.

Key Words: Globalization Process, Geopolitics, Geographic Location, Mathematical and Special Locations, Land Borders, Sea Borders

1. GİRİŞ

Portekizli denizci Ferdinand Macellan (1480 – 1521) tarafından başlatılmış olan dünyanın çevresini dolaşma yolculuğu, onun Filipinlerde öldürülmesi ile birlikte İspanyالی denizci Juan Sebastian Elcano (1476 – 1526) tarafından 1522 yılında tamamlanmıştı. Bu kişiler tarafından gerçekleştirilen dünyanın çevresini dolaşma etkinliği, insanlık tarihinde ekonomik faaliyetlere yönelik olan ilk küresel hareket olarak bilinmektedir. Söz konusu küresel hareketliliğin oluştuğu yıllarda dünyanın birçok yerindeki yerel olayların birbirleri ile olan ilişkilerinin çok az olduğu, birbirlerinden çok farklı ve birbirlerinden habersiz olarak varlıklarını sürdürdükleri ortaya koyulmaktadır (Tümertekin-Özgüç, 1997: 35-59).

Dünya genelinde içinde bulunduğumuz yüzyıl, şimdiye kadar olanlardan daha farklı değişimlerin ve oluşumların görüldüğü bir dönem niteliği taşımaktadır. Özellikle 20. yüzyılın sonları ile 21. yüzyılın başlarında beliren ve kendine özgü değişimleri olan döneme küreselleşme süreci adı verilmektedir. Küreselleşme süreci siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkenlerin bir araya gelmesi ile ortaya çıkan uluslar arası etkinlikler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Bu süreç ile birlikte iletişim teknolojileri gelişmiş, bilgiye ulaşma ve bilgi paylaşımı kolaylaşmış, uluslar arası ticaret ve pazar paylaşımı önem kazanmış ve politik değişimler ortaya çıkmıştır (Giddens, 2008: 83-92).

2. TÜRKİYE' NİN COĞRAFİ KONUM / JEOPOLİTİK ÖZELLİKLERİ:

Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve Milleti'nin yer aldığı “ Anadolu ” ve yakın coğrafyasına ait medeniyet tarihinin, Şanlıurfa'daki Göbeklitepe kazılarında elde edilen bilgilere göre yaklaşık 13.000 yıllık derinliği olduğu belirlenmiştir. Bu tarihi derinlik içinde Mezopotamya'nın önemli bir parçası olan Anadolu, geçmişten günümüze kadar gelen süreç içinde toplumlara ya beşik olmuş ya da eşik olmuştur. Söz konusu edilen coğrafya, günümüz dünyasında da tarihi önemini güncel bir biçimde sürdürmektedir. Bu nedenle Anadolu'nun veya başka bir ifade ile Türkiye'nin sahip olduğu coğrafi konum özellikleri, geçmişte olduğu gibi bu günde önemlidir.

Matematiksel konum olarak 26° - 45° doğu meridyenleri ve 36° - 42° kuzey paralelleri arasında yer alan Türkiye, bu konum özellikleri ile ılıman iklim kuşağında yer almaktadır. Bu nedenle doğal çevre bileşenlerini belirleyen iklim özellikleri, yüzey şekilleri, su kaynakları, toprak özellikleri, bitki örtüsü ve hayvan türleri bakımından olumlu bir yapıya sahiptir. Türkiye'nin coğrafi konumunu belirleyen matematiksel konum ve özel konum özellikleri, aynı zamanda ülkenin jeopolitik yapısını ortaya koyması bakımından da önem taşımaktadır.

Ülkemizin doğu - batı doğrultusundaki uzunluğu 1.500 km. kadar olup, kuzey – güney yönlü olan genişlik ise 650 km. kadardır. Başka bir anlatımla, dar ve uzun olan görünümüne sahiptir. Ülke yüzölçümü toplam olarak 814.578 km². dir. Bu yüzölçümün 790.200 km². (% 97) si Anadolu kısmına ait olup, 24.378 km². (% 3) si ise Trakya kısmına aittir. Doğu ve batı arasındaki yerel saat farkı 72 dakikadır. Ülkemizin deniz sınırları uzunluğu 8.333 km. ve kara sınırları uzunluğu ise 2.753 km. kadardır. Buna göre sınırlarımızın toplam uzunluğu 11.000 km. civarındadır (Doğanay, 1995, 89 – 100).

Türkiye'nin özel konum özelliklerine bakacak olursak, bilhassa günümüzün hızla değişen uluslararası boyuttaki geçerli durumu gereğince, dünyanın en önemli ve en zor siyasi coğrafya alanında yer aldığını görmekteyiz. Şöyle ki; Türkiye Asya, Avrupa ve Afrika gibi eski kıta kütlelerinden oluşan ve “ Dünya Adası ” adı verilen alanın, adeta merkezinde bulunmaktadır. Başka bir bakış açısından bakıldığında ise Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği Ülkeleri, Rusya Federasyonu, Balkan Ülkeleri, Kafkasya – Hazar Havzası Ülkeleri, Bağımsız Devletler Topluluğu, Kuzey Afrika Ülkeleri, Ortadoğu Ülkeleri, Pakistan, Hindistan, Çin ve Japonya gibi “ Yeni Dünya Düzeni ” ni belirleyen güç odaklarının merkezinde olduğu görülmektedir. Türkiye'nin sahip olduğu ve denetimi altında bulundurduğu İstanbul ve Çanakkale boğazları ile Karadeniz'den Marmara ve Ege Denizi ile Akdeniz'e geçiş sağlanmaktadır. Yine ülkenin güneyinde bulunan Süveyş Kanalı (1869) ile Kızıldeniz'e ve Hint Okyanusu'na ulaşım sağlanabilirken, Cebeli Tarık Boğazı ile de Atlas Okyanusu'na ulaşılmaktadır (Özey, 2006, 253-254).

Sosyo – Kültürel özellikler bakımından Batı Medeniyeti, İslam Medeniyeti ve Orta Asya Türk Medeniyetleri'nin ortak paydasını oluşturan Türkiye, çevresindeki sınır komşusu ülkelerle çok yönlü özellikteki tarihi bağlarla bağlantılıdır ve kültürel zenginlik açısından da son derece dikkat çekicidir. Uygarlık Tarihi boyunca önemli ulaşım sistemleri üzerinde etkin olan Türkiye, günümüzde de bu etkinliğini güncel değişimlere bağlı kalarak devam ettirmektedir. Şöyle ki; Karayolu, demiryolu, havayolu ve denizyolu gibi klasik ulaşım yöntemlerinin dışında petrol ve doğalgaz gibi fosil enerji kaynaklarının boru hatları ile pazar alanlarına ulaştırılmasını sağlayan güncel ve teknolojik uygulamalar sonucunda ülkemiz adeta bir enerji koridoruna dönüşmüştür. Genç ve dinamik bir nüfus yapısına sahip olan Türkiye'nin ekonomisi sanayi, ticaret, ulaşım ve turizm alanındaki politikalar ve etkinlikler ile özellikle son yıllarda güçlenmiş ve dünya ölçeğinde dikkat çekici boyutlara ulaşmıştır. Tarihi süreç içinde görülen bu ve buna benzer olan gelişmelerin toplamı alındığında Türkiye'nin yer aldığı coğrafyada neden ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yönlü ayrıcalığa sahip bir ülke

durumuna gelmiş olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısı ile ülkemizin geleceğine yönelik güvenliği bakımından jeopolitik kararların ve uygulamaların önemi de ortadır (Sandıklı, 2008, 7-14).

Yaklaşık olarak son yirmi beş yıllık dönemi içine alan zaman zarfında, söz konusu edilen coğrafi alanda çok önemli değişimler yaşanmış ve yaşanmaktadır. Öncelikle Berlin Duvarı'nın 1989 yılında yıkılması ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin 1991 yılında dağılması ile birlikte Soğuk Savaş Dönemi'nin sona ermesi, hem dünya genelinde ve hem de özellikle Türkiye'nin de içinde bulunduğu coğrafyada meydana gelen en önemli değişim ve olaylar olarak bilinmektedir. SSCB'nin dağılması sonucunda Orta Asya ve Kafkaslar' da, kendilerinin de dünyanın da hazırlıklı olmadığı bir zamanda 15 yeni bağımsız devlet ortaya çıkmıştır. Bu yeni oluşum ile birlikte bölgede “ Hazar Havzası ” adı verilen yeni bir coğrafi alan meydana gelmiştir. Ayrıca 1990 – 1995 yılları arasında Yugoslavya'daki iç savaş ve bölünmeler, 1990 - 1991 yılları arasındaki Birinci Körfez Savaşı ve 2003 yılında İkinci Körfez Savaşı / Irak Savaşı, bu coğrafya içinde görülen önemli olay ve değişimlerden bazılarını oluşturmaktadır (Davutoğlu, 2003, 74 – 79).

Türkiye, bir taraftan coğrafi konum özellikleri diğer taraftan da jeopolitik konum özellikleri bakımından ilgi çekici bir ülke olup, fakat aynı zamanda çok farklı sebep ve yönlerden de tehdit altında bulunan bir ülkedir. Bir ülkenin coğrafi özellikleri, tarihi derinliği, nüfus yapısı ve kültürel özellikleri o ülke jeopolitiğinin değişmeyen unsurlarını / sabit verilerini meydana getirmektedir. Benzer biçimde bir ülkenin ekonomik, teknolojik ve askeri kapasitesi ile stratejik zihniyet, stratejik planlama ve siyasi irade gibi potansiyel / beşeri verileri de o ülke jeopolitiğinin değişen (beşeri) unsurlarını / potansiyel verilerini meydana getirmektedir. Ülke jeopolitiğin alt birimlerini oluşturan bu unsurların toplamı ise o ülkenin ulusal gücünü belirlemektedir (İlhan, 1989, 21-83). Genel kabul gören görüşlere göre ülkelerin sahip olduğu en önemli stratejik gücü insan (nüfus) oluşturmaktadır. Ülkeler, sabit / değişmeyen unsurlar olan coğrafi özelliklerini ve tarihi geçmişlerini değiştiremezler. Ancak ülkeler kaliteli insan unsuru ile sahip oldukları coğrafi özelliklerine ve tarihi geçmişlerine yeni ve ufuk açıcı anlamlar kazandırabilirler. Okur - yazar olmayan ve ülkesinin sahip olduğu özelliklerle ilgili olarak farkındalık düzeyi düşük olan kalitesiz insan unsuru ise aynı coğrafi özellikleri ve tarihi geçmişi ülkenin zayıf yönleri haline dönüştürebilmektedir (Davutoğlu, 2003, 34 – 37).

Bu çalışmada Türkiye'nin “ Yeni Dünya Düzeni ” içindeki özellikleri dikkate alınarak, komşu ülkelerle karşı karşıya olan kara sınır kentlerimizin önemi ortaya koyulmuştur. Çalışmada ulaşmaya çalıştığımız amaç ise kara sınırlarımız boyunca “ sınırlarımızın ötesi ve berisi ”

anlamında kentsel özelliklerin sağlıklı bir şekilde gelişip gelişmediğini ortaya koyabilmektir. Konu ile ilgili olarak Abdulhak Molla tarafından “ Hazır ol cenge eğer ister isen sulh-u salah” şeklindeki ifade, ele alınan konunun önemi hakkında yol gösterici olmaktadır.

3. TÜRKİYE’ NİN SINIRLARI VE SINIR KENTLERİ:

Türkiye ile sınırı olan komşu ülkeleri kuzeydoğuda Gürcistan, doğuda Ermenistan, Nahçıvan ve İran, güneyde Irak ve Suriye, kuzeybatıda Bulgaristan ve batıda ise Yunanistan oluşturur. Kara sınırlarının belirlenmesinde genel olarak doğal çevreye ait olan bazı bileşenler dikkate alınmakta ve bunlardan yararlanılmaktadır. Şöyle ki, ülkeler arasındaki kara sınırlarının belirlenmesinde sıra dağların zirvelerinden geçtiği varsayılan su bölümü çizgisi ve akarsuların en derin yerlerini birleştirdiği varsayılan talveg çizgisi sınır olarak kabul edilmektedir. Ayrıca etnik yapı özelliklerindeki farklılıklarda, ülkeler arasındaki sınırların belirlenmesinde geçerli olan başka bir yöntem olarak bilinmektedir.

Türkiye’nin kara sınırlarına baktığımızda, sözü edilen bu sınır özelliklerini görebilmekteyiz. Örneğin; Kara sınırlarımızdan olan İran ve Irak sınırları yüksek dağların oluşturduğu su bölümü çizgisinden geçmektedir. Gürcistan ve Ermenistan sınırları Arpaçay ve Aras nehirlerinin vadileri boyunca uzanırken, batıda Yunanistan sınırı ise Meriç Nehri vadisini takip etmektedir (Doğanay, 1995, 96 -125).

Coğrafi konum ve doğal çevre özellikleri göz önüne alınarak yapılan kent gruplandırması yaklaşımına göre sınır boylarında veya sınırlara yakın yerlerde bulunan kentler “ sınır kenti ” olarak adlandırılmaktadır. Bu kentler sosyal, siyasal, ekonomik ve askeri yönleri ile özellikle önem taşıyan yerleşme merkezlerini oluştururlar. Bu anlamda Türkiye’nin kara sınır kentleri Artvin, Ardahan, Kars, Iğdır, Ağrı, Van, Hakkâri, Şırnak, Mardin, Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis, Hatay, Edirne ve Kırklareli olmak üzere on beş tanedir (Kırımhan, 2010, 76 – 77). Bu yerleşme merkezlerimizin kara sınırlarımıza göre dağılımları aşağıdaki başlıklarda verilmiştir.

3. 1. Türkiye – Gürcistan Sınırı:

Yaklaşık 276 km. uzunluğa sahip olan Türkiye – Gürcistan sınırı, Hopa ilçesi Türk Sarp Köyü ve Gürcistan (Acara) Sarpi Köyü arasında başlar, Aktaş (Hazapın) Gölü’nün güneydoğusunda Türkiye’nin Başköy yakınlarında son bulur. Sınır dağlık ve eğimli yüzeylerden geçmektedir. 16 Mart 1921 Moskova ve 13 Ekim 1921 Kars Antlaşması ile belirlenmiştir. Bu sınırlarımızda Sarp Sınır Kapısı ve Türkgözü Sınır Kapısı bulunmaktadır (<http://www.gumruk.gov.tr>).

Türkiye – Gürcistan Sınırı'nda bulunan **Artvin İli** toplam nüfusu 166. 394 kişi olup, Artvin Kenti'ne ait nüfus ise sadece 25. 234 kişidir. Artvin İli merkez ilçe dâhil olmak üzere Ardanuç, Arhavi, Borçka, Hopa, Murgul, Şavşat ve Yusufeli şeklinde sekiz ilçeden oluşmaktadır. İl yönetim sınırları içindeki toplam kent nüfusu 91.886 kişi olup, belde ve köy toplam nüfusu ise 74. 508 kişidir (TUİK, ADNS, 2011). Bu ilimiz genelinde göç önemli bir sorundur. Artvin kenti, Karadeniz Bölgesi'nin Doğu Karadeniz Bölümü'nde yer almaktadır. Kentin kurulmuş olduğu alan dağlık olup, eğitim derecesi de yüksektir. Artvin Çoruh Üniversitesi 2007 yılında kurulmuştur. Üniversite 5 fakülte, 2 enstitü, 1 yüksekokul ve 4 meslek yüksekokulundan oluşmaktadır. Akademik personel sayısı 164 kişi olan üniversitenin 4.456 öğrencisi bulunmaktadır (artvin.edu.tr). İl genelinde tarım sektöründe çalışan nüfus miktarı önemli olup, işsizlik oranı yüksektir. Murgul İlçesi'nde bakır üretimi yapılmaktadır. Gürcistan sınırına olan uzaklığı 26 km. ve Batum'a olan uzaklığı ise 50 km.dir. Bu sınırimızın diğer bir ilini de **Ardahan** oluşturmaktadır. Doğu Anadolu Bölgesi'nin kuzeydoğusunda Erzurum – Kars Bölümü'nde yer alan Ardahan, daha önce Kars İli'ne bağlı bir ilçe iken 27 Mayıs 1992 yılında il statüsü kazanmıştır. İl toplam nüfusu 107. 455 kişi olup, Ardahan Kenti'ne ait nüfus ise 18. 298 kişidir. Ardahan İli merkez ilçe dâhil Çıldır, Damal, Göle, Hanak ve Posof olmak üzere altı ilçeden oluşmaktadır. İl yönetim sınırları içindeki toplam kent nüfusu 37. 424 kişi olup, belde ve köy toplam nüfusu ise 70. 031 kişidir (TUİK, ADNS, 2011). Kura Nehri kıyısında bulunan Ardahan Kenti'nin ortalama yüksekliği 1800 m.dir. Kent sınırları içindeki Ardahan Üniversitesi 2008 yılında kurulmuştur. Üniversite 3 fakültesi, 2 enstitüsü, 1 yüksekokulu, 5 meslek yüksekokulu ve 5 adet de araştırma merkezi ile hizmetlerini sürdürmektedir. Yine üniversitenin 51 akademik personeli ve 1400 öğrencisi bulunmaktadır (ardahan.edu.tr). Arıcılık ve halıcılık en önemli ekonomik etkinliklerdir. Gürcistan sınırına olan uzaklığı 40 km. kadardır.

3. 2. Türkiye – Ermenistan Sınırı:

Uzunluğu yaklaşık olarak 316 km. kadar olan sınır, genel olarak Arpaçay ve Aras nehirlerinin vadilerini izleyen yapay bir sınırdır. Türkiye – Ermenistan Sınırı'nda bulunan **Kars İli** toplam nüfusu 305. 755 kişi olup, ilçe merkezlerinde yaşayan nüfus ise 129. 047 kişidir. Belde ve köylerde yaşayan nüfus miktarı da 176. 708 kişidir. Kars Kenti'nin nüfusu ise 76. 928 kişidir (TUİK, ADNS, 2011). Kars ilinin merkez ilçe ile birlikte Akyaka, Arpaçay, Digor, Kağızman, Sarıkamış, Selim ve Susuz olmak üzere sekiz ilçesi bulunmaktadır. Doğu Anadolu Bölgesi'nin kuzeydoğusunda bulunan Kars kentinin sınıra olan uzaklığı ise 40 km. kadardır. Sınıra en yakın ilçe yerleşmeleri Akyaka, Arpaçay ve Digor'dur. Çalışan nüfus daha çok tarım

sektöründe yoğunlaşmıştır. Kars Kafkas Üniversitesi 1992 yılında kurulmuştur. Üniversitenin sekiz ayrı yerleşkesinde 6 fakülte, 3 enstitü, 3 yüksekokul, 5 meslek yüksekokulu, 1 devlet konservatuvarı ve 10 araştırma merkezi bulunmaktadır. Üniversitenin 12.500 öğrencisi ve 507 akademik personeli vardır (kafkas.edu.tr). Sınırdaki diğer bir ilimiz **Iğdır İli** olup, il nüfusu toplam olarak 188.857 kişidir. Iğdır kent nüfusu 81. 162 kişi ve ilçe kent merkezlerinde yaşayan toplam nüfus ise 99. 550 kişidir. Belde ve köylerde yaşayan toplam nüfusu ise 89. 307 kişidir. Iğdır ili, merkez ilçe ile birlikte Aralık, Karakoyunlu ve Tuzluca ilçelerinden oluşmaktadır (TUİK, ADNS, 2011). Iğdır İli de Ardahan ve Kars illeri gibi Doğu Anadolu Bölgesi'nin Erzurum – Kars Bölümü'nde yer almaktadır. Daha önce Kars İli'nin ilçelerinden bir olan Iğdır, 1992 yılında il statüsüne kavuşmuştur. Iğdır Üniversitesi 2008 yılında kurulmuştur. 4 fakülte, 2 meslek yüksekokulu, 3 enstitü ve 4 araştırma ve uygulama merkezine sahip olan üniversitenin, 68 akademik personeli ve 2044 de öğrencisi bulunmaktadır (ıgdir.edu.tr). Keçe üretimi, halı ve kilim dokumacılığı önemli olup, sanayi etkinlikleri bakımından gelişmemiştir. 2008 yılında kurulan Iğdır Organize Sanayi Bölgesi önemli bir yatırım olarak dikkat çekmektedir. Iğdır İli; Ermenistan, Nahçıvan ve İran ile sınır yerleşmesi durumundadır. Türkiye ve Ermenistan arasında bağlantı sağlayan Alican Gümrük Kapısı açık değildir. Azerbaycan'a bağlı Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti ile bağlantı sağlayan Aras Nehri üzerindeki Umut Köprüsü adı verilen Dil Ucu Sınır Kapısı ise açık bulunmaktadır.

3. 3. Türkiye – Nahçıvan (Azerbaycan) Özerk Cumhuriyeti Sınırı:

Türkiye'nin doğusunda Ermenistan ve İran toprakları arasında uzanan Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti, Azerbaycan Cumhuriyeti'ne bağlı bir Türk Cumhuriyeti olup, Türkiye ile olan sınır uzunluğu 18 km. dir. Sınır ilimizi **Iğdır** oluşturur. Dil Ucu Sınır Kapısı bulunmaktadır.

3. 4. Türkiye – İran Sınırı:

Van Gölü ve Urumiye Gölü Havzaları'nı birbirinden ayıran ve 3000 m. yükseklikteki dağlık alanların zirvelerinden geçen bu doğal sınırın uzunluğu 454 km. kadardır. Etnik kökenli toplumları ayıran ve bu nedenle de kültürel özellikli sınır olan Türkiye – İran Sınırı, Kasr-ı Şirin Antlaşması (1639) ile belirlenmiştir. Sınır illerimizi Iğdır, Ağrı, Van ve Hakkâri illeri oluşturmaktadır. **Iğdır İli** ile ilgili bilgileri daha önce vermiş olmamız nedeni burada tekrar bu konuya girilmemiştir. **Ağrı İli**; Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Murat Havzası'nda yer almaktadır. İlin toplam nüfusu 555. 479 kişi olup, Ağrı kent merkezi nüfusu 105. 623 kişidir. Sınıra olan uzaklığı 100 km.dir. İl, merkez ilçe ile birlikte Diyadin, Doğubayazıt, Eleşkirt, Hamur, Patnos, Taşlıçay ve Tutak ilçelerinden oluşmaktadır. İl genelindeki kent nüfusu 290.

904 kişi olup, belde ve köylerde yaşayan nüfus ise 264. 575 kişidir (TUİK, ADNS, 2011). El dokumacılığı önemli bir gelir kaynağıdır. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi 2008 yılında kurulmuştur. Üniversitenin 6 fakültesi, 2 enstitüsü, 5 yüksekokulu ve 3 meslek yüksekokulu ile hizmet vermektedir. Üniversitenin 2.667 öğrencisi ve 124 akademik personeli bulunmaktadır (agriuniversitesi.org). Sanayi ve ticaret etkinlikleri pek gelişmemiştir. Gürbulak gümrük kapısı, Doğubayazıt ilçe merkezi için önemli bir ticari etkinlik kaynağı oluşturmuştur. Doğubayazıt ilçe merkezi, il merkezi kadar gelişmiş bir yapıya sahiptir ve nüfusu 73. 505 kişidir. Türkiye ile İran arasındaki karayolu ulaşımı bu ilçe merkezinden geçmektedir. Sınıra 35 km. uzaklıkta olan Doğubayazıt ilçesi, bir taraftan Ağrı Dağı (5165 m. diğer taraftan da İshak Paşa Sarayı ile (Yapılış Tarihi: Miladi 1784) hem doğal ve hem de kültürel özelliklere sahip durumdadır.

Sınırın üçüncü ilini Van Gölü Havzası' nda yer alan **Van İli** oluşturmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu 2011 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Sayım Sonuçları'na göre, ilin toplam nüfusu 1.022.532 kişidir. Kent merkezine ait nüfus ise 353. 419 kişidir. İl genelinde kent nüfus miktarı 526. 725 kişi olup, belde ve köy nüfus miktarı ise 495. 807 kişidir. Van ili merkez ilçe dâhil Bahçesaray, Başkale, Çaldıran, Çatak, Edremit, Erciş, Gevaş, Gürpınar, Muradiye, Özalp ve Saray ilçeleri olarak on iki ilçeden oluşmaktadır. Kent merkezine 15 km. uzaklıkta bulunan Van 100.Yıl Üniversitesi 1982 yılında kurulmuştur. Üniversite 9 fakülte, 3 enstitü, 13 yüksekokul ve 12 araştırma ve uygulama merkezinden oluşmaktadır. Öğrenci sayısı 15.331 ve akademik personel sayısı da 1.407'dir (yyu.edu.tr). Van kenti, bölgenin en önemli yerleşim merkezlerinden biri olup, özellikle son yıllarda sanayi ve ticaret etkinlikleri gelişmiştir. Ancak 23 Ekim 2011 yılında 7,2 büyüklüğündeki deprem sonrasında yaşanan can ve mal kaybı ile il genelinde büyük ölçüde nüfus kaybı olmuştur. Akdamar Adası, Van Kedisi ve Muradiye Şelalesi gibi tarihi ve doğal özelliklere sahip olması nedeniyle etki alanı geniştir. Türkiye – İran Demiryolu'nun geçmiş olduğu Van Kenti'nin sınıra olan uzaklığı 75 km. olup, sınıra en yakın ilçelerini Başkale, Çaldıran, Özalp ve Saray ilçeleri oluşturmaktadır. Sınırdaki Kapıköy Gümrük Kapısı, Saray İlçesi sınırları içindedir. Ülkemizin en dağlık alanında bulunan **Hakkâri İli**, Türkiye – İran Sınırı'nda yer alan dördüncü ilimizdir. Hakkâri ili aynı zamanda Türkiye – Irak Sınırı'nda da yer alan bir ilimizdir. İlin toplam nüfusu 272. 165 kişidir. Hakkâri merkez nüfusu ise 60. 946 kişidir. İl genelindeki kent nüfusu toplam olarak 153. 860 kişi olup, belde ve köy nüfusu ise 118. 305 kişidir. Çukurca, Şemdinli ve Yüksekova ilçeleri, il yönetim sınırları içinde kalan başlıca ilçeleri oluşturmaktadır (TUİK, ADNS, 2011). Hakkâri Üniversitesi 2008 yılında kurulmuştur. Sanayi ve ticaret gelişmemiş olup, kilim ve

bal üretimi en önemli gelir kaynaklarını oluşturmaktadır. Esendere Gümrük Kapısı, Yüksekova İlçesi Esendere Beldesi sınırları içindedir. Yüksekova İlçe Merkezi'nin İran Sınırı'na olan uzaklığı ise 75 km. dir. Çukurca İlçe Merkezi Türkiye - Irak sınırına yakındır. Sınıra olan uzaklığı 35 km.dir.

3. 5. Türkiye – Irak Sınırı:

Türkiye – İran Sınırı bitiminden başlayıp doğu – batı yönünde Türkiye – Irak – Suriye sınırı kesişme noktasında (Dicle ve Habur Çayı kavşağı) son bulur. Toplam uzunluğu 331 km. olan sınırın 107 km. lik bölümü akarsu vadilerinden (Hacıbey Çayı, Zap Suyu, Hezil Suyu), 224 km. lik bölümü ise çok sarp ve engebeli olan arazilerden geçmektedir. Doğal sınır özelliği taşıyan sınır, 05 Haziran 1926 yılında Ankara Antlaşması ile çizilmiştir. İki ülke arasındaki sınır bağlantıları daha çok Cizre – Silopi ve Zaho / Zakhö yönünde yoğunlaşmış olup, Habur Gümrük Kapısı bulunmaktadır. Sınır illerimizi Hakkâri ve Şırnak oluşturmaktadır.

Hakkâri İli ile ilgili açıklamalar daha önceki Türkiye – İran Sınırı başlığında yapılmıştır. Topraklarının 1 / 4 kadarı Doğu Anadolu Bölgesi'nde ve 3 / 4 kadarı da Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde olan ve bu bölgenin Dicle Bölümü'nde yer alan **Şırnak İli**, hem Irak ve hem de Suriye ile sınır ili durumundadır. Daha önce Siirt İli'ne bağlı bir ilçe yönetim birimi olup, 1990 yılında il statüsü kazanmıştır. Merkez ilçe dışında Beytüşşebap, Cizre, Güçlükönak, İdil, Silopi, Uludere şeklinde altı ilçeye sahiptir. Şırnak İli'ne ait toplam nüfusu 457. 997 kişidir. Kentin merkez nüfusu 61. 335 kişi olup, il genelindeki kent nüfus toplamı ise 290. 307 kişidir. Cizre (104. 844 kişi) ve Silopi (81. 949 kişi) ilçe merkezlerine ait nüfus miktarının Şırnak kent nüfus miktarından fazla olması dikkat çekicidir. İlin, belde ve köy nüfusu ise toplam olarak 167. 535 kişidir (TUİK, ADNS, 2011). Şırnak Üniversitesi 2007 yılında kurulmuştur. 3 fakülte, 2 enstitü ve 2 meslek yüksekokulu olan üniversitenin, 660 öğrencisi ve 48 adet de akademik personeli bulunmaktadır (şirnak.edu.tr).

3. 6. Türkiye – Suriye Sınırı:

Sınırın uzunluğu 877 km. olup, bu özelliği ile en uzun kara sınırimızı oluşturmaktadır. Yapay sınır özelliğindedir. 1921, 1926 ve 1939 yıllarında Fransa ile yapılan Ankara Antlaşması'na göre belirlenmiştir. Bu sınırimız boyunca doğu – batı yönünde sıralanmış olan illerimizi Şırnak, Mardin, Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis ve Hatay illeri oluşturmaktadır. Söz konusu sınırimızın oldukça uzun olması nedeniyle yine sınırimız boyunca doğu – batı yönünde

sıralanan gümrük kapılarını ise Nusaybin, Şenyurt, Ceylanpınar, Akçakale, Suruç / Mürşitpınar, Elbeyli, Öncüpınar, Reyhanlı ve Yayladağı Gümrük Kapıları oluşturmaktadır.

Mardin İli, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Dicle Bölümü'nde yer alan ve tarihi derinliği ile birlikte kültürel zenginliği de yüksek olan illerimizden biridir. Türkiye İstatistik Kurumu 2011 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Sayım Sonuçları'na göre, ilin toplam nüfusu 764. 033 kişidir. Kent merkezine ait nüfus ise 88. 054 kişidir. İl genelinde kent nüfus miktarı 446. 226 kişi olup, belde ve köy nüfus miktarı ise 317. 807 kişidir. Mardin ili merkez ilçe ile birlikte Dargeçit, Derik, Kızıltepe, Mazıdağı, Midyat, Nusaybin, Ömerli, Savur ve Yeşilli ilçeleri olarak on ilçeden oluşmaktadır. İlçe merkezlerinden Kızıltepe (141. 024 kişi), Nusaybin (86.395 kişi) ve Midyat'ın (58.415 kişi) nüfusları oldukça dikkat çekicidir. Mardin Artuklu Üniversitesi 2007 – 2008 Eğitim ve Öğretim yılında alınan 1104 öğrenci ile faaliyetlerine başlamıştır. Üniversite 6 fakülte, 3 enstitü, 1 devlet konservatuvarı, 2 yüksekokul ve 5 meslek yüksekokulu ile hizmet vermektedir (artuklu.edu.tr).

Türkiye'nin birçok il ve il yönetim sınırları içinde kalan yerleşme merkezlerinde olduğu gibi **Şanlıurfa İli** de son derece önemli özelliklerle donanmış olan bir yerleşmedir. 1984 yılında TBMM tarafından Urfa' ya “ Şanlı ” unvanı verilmiş ve bu tarihten itibaren ilin ismi Şanlıurfa olarak değiştirilmiştir. İlin toplam nüfusu 1.716.254 kişiden oluşmaktadır. Kent merkezine ait nüfus ise 515.199 kişidir. İl genelindeki kentsel nüfus miktarı 951.925 kişi olup, il genelindeki belde ve köy nüfus ise 764.329 kişidir Şanlıurfa ilimizin il yönetim sınırları içinde kalan ilçelerini merkez ilçe ile birlikte Akçakale, Birecik, Bozova, Ceylanpınar, Halfeti, Harran, Hilvan, Siverek, Suruç ve Viranşehir oluşturmaktadır. Siverek (115.891), Viranşehir (94.025), Suruç (56.083) ve Birecik (48.117) ilçe merkezlerine ait nüfus oldukça dikkat çekicidir (TUİK, ADNS, 2011). Ceylanpınar, Akçakale ve Suruç / Mürşitpınar gümrük kapıları bu ilimizin sınırları içindedir. Harran Üniversitesi 1992 yılında kurulmuştur. Üniversite günümüzde 9 fakülte, 3 yüksekokul, 11 meslek yüksekokulu, 3 enstitü, 11 araştırma ve uygulama merkezi ile eğitim ve öğretim etkinliklerini sürdürmektedir. Toplam öğrenci sayısı 15.628, akademik personel sayısı 880 ve idari personel sayısı ise 832 kişidir (harran.edu.tr).

Ülke, bölge ve hatta küresel boyutta önemli bir yeri olan **Gaziantep İli**, 1921 yılında verilen “ Gazi ” unvanı ile Gaziantep adını almıştır. İlin toplam nüfusu 1.753.596 kişidir. 1987 yılında 3398 sayılı kanun ile “ Büyükşehir Belediyesi ” olan Gaziantep kent merkezinin nüfusu 1.393.289 kişi olup, bu nüfus Şahinbey (756.867 kişi), Şehit Kamil (619.485 kişi)

ve Oğuzeli (16.937 kişi) ilçe merkezlerini kapsamaktadır. İl yönetim sınırları içindeki diğer ilçeler Araban, İslâhiye, Karkamış, Nizip (97.956 kişi), Nurdağı ve Yavuzeli'dir. İlçe merkezlerinin toplam nüfusu 1.556.149 kişi, belde ve köy nüfusu ise toplam 197.447 kişiden oluşmaktadır (TUİK, ADNS, 2011). Gaziantep, il veya kent kapsamında tarihi, kültürü, sosyal yaşam biçimi, sanayi ve ticari yapısı ile ülkemizin en dikkat çekici yerleşme alanlarından birini oluşturmaktadır. 1987 yılında tüzel kişiliğine kavuşan Gaziantep Üniversitesi 14 Fakülte, 3 Enstitü, 3 Yüksekokul, 9 Meslek Yüksekokulu ve 1 Türk Musikisi ve Devlet Konservatuvarı ile birlikte faaliyet göstermektedir. Toplam olarak 23.000 öğrencisi ve 1.250 akademik personeli olan üniversitenin 7 yerleşkesi vardır (gantep.edu.tr).

1995 yılında Gaziantep İli'nden ayrılarak il statüsü kazanmış olan **Kilis**'in toplam nüfusu 124.452 kişidir. Kilis kentine ait nüfus 84.184 kişi, il genelindeki toplam kent nüfusu ise 87.939 kişidir. Başlıca ilçeleri Elbeyli, Musabeyli ve Polateli'dir. İlin belde ve köy nüfusu ise toplam olarak 36.513 kişiden oluşmaktadır (TUİK, ADNS, 2011). Suriye sınırındaki Elbeyli ve Öncüpınar gümrük kapıları, bu ilimizin yönetim sınırları içinde bulunmaktadır. Kilis 7 Aralık Üniversitesi 2007 yılında kurulmuştur. Üniversite 6.000 öğrencisi, 223 akademik personeli, 164 idari personeli ile birlikte 5 fakülte, 2 enstitü, 2 yüksekokul, 2 meslek yüksekokulunda eğitim ve öğretim etkinliklerini sürdürmektedir (kilis.edu.tr).

Hatay İli, Anadolu'nun en eski yerleşim merkezlerinden biridir. Nüfus ve yerleşmelerin oluşumuna uygun olan doğal çevre özellikleri, buranın yerleşme tarihinin oldukça derinlere gitmesini sağlamıştır. Anadolu'yu Çukurova üzerinden Suriye ve Filistin'e bağlayan yolların kavşak noktasında bulunan Hatay İli, aynı zamanda genel olarak Mezopotamya adı verilen alandan Akdeniz'e çıkışı sağlayan en uygun limanlara sahip olması nedeniyle de önem taşımaktadır. Mondros Mütarekesi'nden sonra Fransız işgali ile 1921 yılında Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında kalan ve “ İskenderun Sancağı ” adı verilen Antakya ve İskenderun çevresi, 1938 yılında “ Hatay Cumhuriyeti ” olarak isim değiştirmiştir. Hatay Cumhuriyeti 23 Temmuz 1939 yılında Türkiye'ye katılarak “ Hatay ” adı ile yeni bir il kurulmuştur. Buraya “ Hatay ” ismi 1936 yılında M. Kemal Atatürk tarafından verilmiştir. Hatay İli'nin merkez ilçesi ise tarihte “ **Olimpiyatlar Kenti** ” olarak bilinen ve Asi Nehri kıyısında bulunan Antakya'dır (hatay.gov.tr) ve (wikipedia.org). Türkiye İstatistik Kurumu 2011 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Sayım Sonuçları'na göre, ilin toplam nüfusu 1.474.223 kişidir. İl yönetim sınırları içinde merkez ilçe Antakya ile birlikte 12 adet ilçe yönetimi bulunmaktadır. Antakya'nın nüfusu 213.296 kişidir. Diğer ilçeler ise Altınözü, Belen, Dört Yol, Erzincan, Hassa, İskenderun, Kırıkhan, Kumlu, Reyhanlı, Samandağ ve Yayladağı'dır.

İskenderun ilçe merkezi 184.593 kişilik nüfusu ile önemli bir yerleşme merkezidir. Dört Yol ilçe merkezi 72.769 kişilik nüfusu ile dikkat çeken diğer bir yerleşim alanını oluşturmaktadır. İl genelindeki kent nüfus 732.802 kişi olup, belde ve köy nüfus miktarı ise 741.421 kişidir. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi 1992 yılında kurulmuş olan bir devlet üniversitesidir. 12 fakülte, 3 enstitü, 7 yüksekokul, 18 meslek yüksekokulu ve 18 araştırma ve uygulama merkezi ile hizmet veren üniversite 29.261 öğrenci, 1.023 akademik personel ve 676 idari personeli bünyesinde barındırmaktadır (mku.edu.tr). Türkiye – Suriye sınırında yer alan diğer Yayladağı ve Reyhanlı gümrük kapıları da bu ilimizin yönetim sınırları içinde kalmaktadır.

3. 7. Türkiye – Bulgaristan Sınırı:

Kapıkule Gümrük Kapısı'nın güneybatısından başlar. Tunca Irmağı vadisi, İstranca / Yıldız Dağları (su bölümü çizgisi) ormanlarından geçerek Rezve Deresi'nin Karadeniz'e döküldüğü yerde son bulur. Uzunluğu 269 km. olan sınır 1912 – 1913 Balkan Savaşı ile belirlenmiş ve Lozan Anlaşması ile onaylanmıştır. Sınırdaki yer alan illerimizi Kırklareli ve Edirne oluşturur.

Kırklareli İli toplam nüfusu 340.199 kişi ve Kırklareli merkez nüfusu ise 66.226 kişidir. İlçeleri Babaeski, Demirköy, Kofçaz, Lüleburgaz, Pehlivan köyü, Pınarhisar ve Vize'dir. İlçe merkezlerinde bulunan toplam kent nüfusu 229.000 kişi olup, bu nüfusun büyük çoğunluğu Lüleburgaz ilçe merkezinde (103.723 kişi) toplanmıştır. Belde ve köy yerleşmelerinde yaşayan toplam nüfus miktarı 111.199 kişidir (TÜİK, ADNS, 2011). Kırklareli Üniversitesi 2007 yılında kurulmuştur. Günümüzde 4 fakülte, 2 enstitü, 1 sağlık yüksekokulu, 7 meslek yüksekokulu ile hizmet verilen üniversitenin 10.000 öğrencisi, 250 akademik ve 250 idari personeli bulunmaktadır (kirkklareli.edu.tr). Dereköy Gümrük Kapısı bu ilimizdedir.

Edirne İli; Tunca, Arda ve Meriç adını taşıyan akarsularının oluşturduğu alüviyal düzlükte bulunan ve Osmanlı İmparatorluğu'nun 2. başkenti (1361 - 1453) olan tarihi bir yerleşmedir. İlin toplam nüfusu 399.316 kişi olup, Edirne kent nüfusu ise 144. 531 kişidir. İl yönetim sınırları içinde merkez ilçe ile birlikte Enez, Havsa, İpsala, Keşan, Lalapaşa, Meriç, Süloğlu ve Uzunköprü olmak üzere 9 adet ilçe bulunmaktadır. İl genelinde kent nüfus toplamı 272.294 kişi, belde ve köy nüfus toplamı da 127.022 kişidir (TÜİK, ADNS, 2011). Edirne Trakya Üniversitesi 1982 yılında kurulmuştur. 10 fakülte, 4 enstitü, 4 yüksekokul, 9 meslek yüksekokulu ve 14 araştırma ve uygulama merkezi olan üniversitenin 31.592 öğrencisi vardır. Yine üniversitenin 1435 adet akademik, 1480 adet de idari personeli vardır (trakya.edu.tr). Bulgaristan ile bağlantı sağlayan Hamzabeyli ve Kapıkule Gümrük Kapıları bu ilimizdedir.

3. 8. Türkiye – Yunanistan Sınırı:

Enez ilçe merkezinin batısında Meriç Nehri'nin Ege Denizi'ne kavuştuğu yerden başlar ve 212 km. uzunluğa eriştikten sonra Türkiye – Yunanistan – Bulgaristan sınır kesişiminde biter. 24 Temmuz 1923 yılında Lozan Antlaşması'na göre çizilmiş olup, yapay özellik taşıyan bir sınırdır. Bu sınırdaki ilimizi de Edirne oluşturmaktadır. Yunanistan ile bağlantılarımızı sağlayan Pazarkule, Uzunköprü ve İpsala Gümrük Kapıları da Edirne ilimizin yönetim sınırları içinde bulunmaktadır. Türkiye – Yunanistan Deniz Sınırı'nın uzunluğu 2805 km. dir.

4. SONUÇ:

Çalışmanın önceki bölümlerinde belirtilmiş olduğu gibi iki ülkeyi birbirinden ayıran sınırlar boyunca veya sınırlara yakın olan yerleşme merkezleri sınır kenti olarak adlandırılmaktadır. Bu yerleşme merkezleri sosyal, siyasal, ekonomik ve askeri yönden özellikle önem taşıyan yerleşim alanlarını oluşturmaktadırlar. Buna göre Türkiye'nin kara sınır kentlerini ve / veya illerini oluşturan Artvin, Ardahan, Kars, Iğdır, Ağrı, Van, Hakkâri, Şırnak, Mardin, Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis, Hatay, Kırklareli ve Edirne illeri çalışmamızın konusunu oluşturmuşlardır.

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından 2003 yılında “ Türkiye’de İllerin ve Bölgelerin Sosyo - Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması ” isimli bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada 81 ile ait Sosyal Değişkenler (Demografik, İstihdam, Eğitim, Sağlık, Altyapı ve Diğer Refah Değişkenleri) ve Ekonomik Değişkenler (İmalat Sanayi Değişkenleri, İnşaat Değişkenleri, Tarım Değişkenleri ve Mali Değişkenler) şeklinde 10 ana başlık ve 58 değişkenden oluşan veri seti kullanılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bilgiler değerlendirilmiş ve “ Coğrafi Bölgelere Göre Sosyo – Ekonomik Gelişmişlik Endeksleri ” oluşturulmuştur. Değerlendirme sonuçları şöyledir;

Türkiye’ de Coğrafi Bölgelere Göre Sosyo – Ekonomik Gelişmişlik Endeksleri (2003):

Marmara Bölgesi:	1, 70211
Ege Bölgesi:	0, 48296
İç Anadolu Bölgesi:	0, 48138
Akdeniz Bölgesi:	0, 02069
Karadeniz Bölgesi:	- 0, 51355
G. Anadolu Bölgesi:	- 1, 01123
Doğu Anadolu Bölgesi:	- 1, 16236

Kaynak: Dinçer, Özaslan, Kavasoglu, 2003, s.23 – 27 ve 75.

Daha sonra yapılan “ Türkiye’de İllerin Sosyo – Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması (2010) ” isimli araştırmada ise 81 ile ait 41 adet sosyo – ekonomik değişken kullanılmış ve Türkiye’de 2010 yılı genelinde illerin sosyo ekonomik gelişmişlik sıralaması elde edilmiştir. Söz konusu çalışmanın sonuçları ile diğer çalışmanın sonuçları arasında farklılıkların olması doğaldır. Ancak çalışmamızın konusunu oluşturan sınır yerleşmelerine yönelik olan sosyo – ekonomik yönlü sonuçlar, her iki çalışmada da olumsuzdur. Marmara Bölgesi’nde bulunan ve Türkiye ile Bulgaristan ve Yunanistan sınırlarında yer alan Kırklareli 2. derece gelişmiş il (13) ve Edirne 3. derece gelişmiş il (14) özelliği taşımaktadır. Buna karşın Türkiye, Gürcistan, Ermenistan, Nahçıvan, İran, Irak ve Suriye sınırları boyunca yer alan ve genelde Doğu Anadolu Bölgesi ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi sınırları içinde kalan illerimizin büyük bir çoğunluğu ise gelişmemiş il özelliği göstermektedirler. Bu alanda bulunan illerimizden Gaziantep (33) ve Hatay (35) illeri 3. derece gelişmiş il, Artvin (40), Kilis (59) ve Şanlıurfa (69) illeri 4. derece gelişmiş il özelliği göstermektedir. Aynı alanda yer alan Ardahan (70), Iğdır (71), Kars (72), Siirt (73), Mardin (74), Van (76), Şırnak (78), Hakkâri (79) ve Ağrı (80) illerimiz ise 5. derece gelişmiş il özelliğindeki yerleşmelerimizi oluşturmaktadırlar (Berber, Sivri, Yıldız, 2010: 1 – 16).

Bu bilgilerin ışığında bir değerlendirme yapacak olursak, kara sınırlarımız üzerinde ve / veya yakınında bulunan yerleşme alanlarımızın, sınır yerleşmesi olma özelliği bakımından yetersiz olduğu görülmektedir. Bu nedenle öncelikle bölgeler arası kalkınmışlık dengesi ve hemen bu bağlamda da iller arası kalkınmışlık dengesinin bir an önce sağlanmasının son derece gerekli olduğu anlaşılmaktadır. Bu yönde atılacak olan adımların ülkemiz yararına olacağı kesindir.

KAYNAKÇA

BERBER, Metin, Uğur SİVRİ ve Ezgi BADAY YILDIZ; (2010), “ Türkiye’de İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması (2010).”, Uluslararası Bölgesel Kalkınma Sempozyumu 7-9 Ekim 2010, Yozgat, ss. 1-16.

DAVUTOĞLU, Ahmet; (2003), Stratejik Derinlik: Türkiye’nin Uluslararası Konumu, Küre Yayınları 11. Baskı, İstanbul.

DİNÇER, Bülent, Metin ÖZASLAN ve Taner KAVASOĞLU; (2003), “ İllerin Ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2003) ”, DPT Bölgesel Gelişme Ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Yayın no: DPT 2671, Ankara.

DOĞANAY, Hayati; (1997), Türkiye Beşeri Coğrafyası, MEB Yayınları 2982, İstanbul.

GIDDENS, Anthony; (2008), Sosyoloji, Kırmızı Yayınları 1. Baskı, İstanbul.

İLHAN, Suat; (1989), Jeopolitik Duyarlılık, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

KIRIMHAN, Metin (2009) Kent Planlaması ve Coğrafyası Ders Notları, Malatya.

ÖZEY, Ramazan; (2006), Dünya ve Türkiye Ölçeğinde Siyasi Coğrafya, Aktif Yayınları, İstanbul.

SANDIKLI, Atilla; (2008), Değişen Dünyada Türkiye’nin Stratejisi, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM) Yayınları, İstanbul.

TÜMERTEKİN, Erol ve Nazmiye ÖZGÜÇ; (1997), Ekonomik Coğrafya: Küreselleşme ve Kalkınma, Çantay Kitabevi, İstanbul.

Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Veri Tabanı; (2011), İlçe Nüfusları, <http://tuik.gov.tr>, 05. 03. 2012.

T.C. Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı; (2012), Taşra Teşkilatı Sınır Komşusu Ülkeler ve Ulaşım Ağları Haritası, <http://www.gumruk.gov.tr>, 10.03.2012.

<http://www.artvin.edu.tr>, 15. 02. 2012.

<http://www.ardahan.edu.tr>, 15. 02. 2012.

<http://www.kafkas.edu.tr>, 20. 02. 2012.

<http://www.iğdir.edu.tr>, 20. 02. 2012.

<http://www.agriuniversitesi.org>, 23. 02. 2012.

<http://www.yyu.edu.tr>, 23. 02. 2012.

<http://www.şirnak.edu.tr>, 25. 02. 2012.

<http://www.artuklu.edu.tr>, 27. 02. 2012.

<http://www.harran.edu.tr>, 05. 03. 2012.

<http://www.gantep.edu.tr>, 05. 03. 2012.

<http://www.kilis.edu.tr>, 05. 03. 2012

<http://www.mku.edu.tr>, 15. 03. 2012

<http://www.hatay.gov.tr>, 15.03. 2012

<http://kirklareli.edu.tr>, 20. 03. 2012

<http://www.trakya.edu.tr>, 20. 03. 2012